

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Titi Livii Patavini, Historiarvm Ab Vrbe Condita Libros,
Qvi quidem exstant, omnes, Observationes**

Godelevaeus, Wilhelm

Francofvrti, 1609

In X. Librvm Livii Annotationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69254](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69254)

Salutis
adit. **A**dem Salutis] Hanc P. Victor in sexta vrbis regione, hoc est in Quirinali
statuit. Scribit Sext. Pomp Salutarem portam Romae appellatam, quod
prope adem Salutis esset. Salus vero Dea à Romanis, vt à Graecis Hygiea
cultra fuit, inde vocati Salutigeri Dei ab Apuleio, qui Graece *σωτηρις* dicitur.
Nounulli pro Bubulco Bibaculum literis mandarunt, sed male, vt annouit
Gyraldus hitorix Deorum l. 2. c. 1.

Livius
patria
starefusa,
Tunica
palmata.
Latius
clausus. **T**unica palmata] Hæc nimio amore ornâdi patriam ita agit à Livio scri-
pta, quam quod digna essent memoria, existimat Victorius libro 18. cap. 4. vi-
narum lecti.

Tunica palmata] Palmatam tunicam Petronius vna cum Budo dici exi-
stimat, à palma in ea intexta. At Festus palmatam dici tradidi à latitudine
clauorum, qui fere palmæ orbem æquarent. Est enim tunica palmata & laus
clausus idem. Græci tunicam hanc palmatam, siue latum clauum *Παισικμον*
appellabant, quasi laus signis aut clausus signatam. Atque hæc latè à per-
petuo gestandi auctoritas inter primas dignitates habebatur, vt Herodian.
libro 3. auctor est. Quinetiam sapenumero laus clausus pro senatoria dignita-
te ponitur, sicut ius annuli auri pro equestri ordine. Plin. in epist. Ego sexto
latum clauum à Cafate nostro impetraui. Hæc vero tunica in luctu publico
deponebatur, vt supra lib. 9. vbi de Caudina clade verba facit. Cum utroque
vero loco coniunge eum, qui est li. 30. Vbi Scipio Mafaniffam vestit. triumpho-
libus ornât.

Toga pi-
cta. **T**oga piçta] Toga piçta eadem quæ & purpurea erat, vt Bæthius scripsit.
Liu. infra lib. 1. de bell. Maced. Dona inquit, ampla data, quæ ferrent regi viua
aurea, argenteaque, togaque purpurea, & toga prætecta. Meminit & Cicero
2. Philipp.

Appii
Claudii
vnda. **A**p. *Clansum sen Ap. Claudium*] Ex Sabinis Claudios ab auctore Appio
Claudio gentis principe, qui cum multitudine clientum Roman commu-
u t. deductos ferunt, qui sibi etiam Drusi cognominia vlrurparunt. Comitel
testis est Dionysius Halicarnass. Sabell. lib. 8. Enne. 2. Volaterra. lib. 14. cap. 2.
vib comment.

Patrem
ciere. **P**atrem ciere] Id est, cum honore appellare, vt autem apud Roma. patritii
appellabantor, qui ab antiquis senatoribus essent originis, sic apud Athenienses
Eupatridæ vocabantor, quasi à bonis patribus geniti, quod etiam Plutarchus
in problematibus affirmat.

Eupatri-
da. **P**ortia tamen lex] Meminit huius legis Cicero in oratione pro Rabir. per-
duclionis reo. Saluti us in oratione Cas. Tulit vero eam legem M. Porcius
Cato ille Cenforius, cæterum an in tribunatu vel consultu, competum non
est eamque pro scapulis appellauit. Sic enim scribit Fest. pro scapulis. cum di-
cit M. Cato significat pro iniuria verberum. Nam consul res leges erant in
ciens rogata, quibus sanciebarur poena verberum Plin. lib. 7. c. 43. de iure, vt Si-
gon. existimat virgarum vocatur cum dixit L. Cornel. Balbum Geditianum
accusatum & de iure virgarum in eum in consilium m. illum, quibus verbis
accusatum Balbum significet, quod talso eum tatem Ro vlrurparet, cum pere-
g nus esset. In peregrinum enim erat ius virgarum non in ciuem. Hinc Cic.
pro Rabir. perducl. reo: Portia, inquit, lex virgas ab omnium vrbium Ro. cor-
pore amouit, et salutem Cicero: auter obicit, quod cutes non. Catilia
locios indictis casus. contra leg. Portiam necasset.

Proscapu-
lu lex. **N**unc rax seruos a minetur] Pitheus lib. 2. aduersar. cap. 2. Pro seruo sepio legi
posse existimat, sed non inconuolue vltata lectio retinetur. Cum
gatus

gravius multo & seuerius letuis minari conueniat, quam liberis & ingenuis hominibus.

Impedimentis in locum tutum remotis] Impedimenta in re militari dieuntur, Impedi- quæcunq; ad iter seu expeditionem necessaria conducuntur, vt sunt sarcinæ, menta uentilia & iumenta, Græci *ζαρχα* & *λύα* uocant.

Summe & prærogatiua] Quæ hæ prærogatiua fuerint, superius libro primo Prærogati- ostendimus. docet uero id Alconius his uerbis in 2. Verinam: Prærogatiua- ribus sunt, quæ prima suffragium ferunt, ante iure uocatas. Mos enim fue- rat, quo factius in comitis concordia populi firmaretur, bina omnino de- iudei candidatis comitia fieri, quorum tribus prærogatiua dicebantur, quod prima rogarentur, quos uellent Coss. fieri. Secunda iure uocata, quod in his sequente populo, vt saepe contrigit, prærogatiuarum uoluntatem, iure omnia completerentur. Harum centuriarum meminit Liuius, & infra lib. 26. & lib. 27.

Pecuarii damnatis] Pecuarii qui fuerint, docet Aconius in diuinationem. Mancipes, iniquens, sunt publicanorum principes, qui quaestus sui causa, si decumas redimunt decumani appellantur, si portum aut pascua publica potiores aut pecuarii, quorum ratio scriptura dicitur. Hi omnes exigenda à focis suo periculo exigunt, & Republicæ repræsentant, prouidentes tamen in illa redemptione commodis suis, vt publicani erant, qui uero decumas redimebant, decumani, qui pascua pecuarii, sic ii, à quibus decumas exigebant, uatores atque agricola, cum quibus pascuorum rationem conficiebant, pascuatores appellati sunt.

Sub ea legere fructum] Sic & Theognis; Οὐτε γὰρ αὐτὸν ἀποχρησάτω, ἀλλὰ ἕρπυλλον ἕρπυλλον. Ante tibi exhaustos alii ne trade labores. Vide prouerbia: Alii se- mentem faciunt, alii metent & alienam metis messem.

Gallorum corpora] Vide ad hunc Liuii locum facientia, apud Cælium libro. 18. cap. 21.

Effedis carrisque infans] Ex carris Gallos pugnare, vt Liuius hic testatur, sic eisdem monumento ualloque carrorum obducere castra solitos, Marcellinus, tradit, unde & Carrago uocata est, quo uerbo cenentur eorum castra carris circumdata, prout annotat Torneib. lib. 18. cap. 19. Cæterum quod ad Effeda- rios attinet, meminit eorum Cæsar libro quarto, de bello Gallico, quod ge- nus equitum sit, & quomodo pugnent ita describit: Genus hoc est ex effedis pugna. Primo per omnes partes obequitant, & tela obiciunt, atque ipso errore equorum, & strepitu rotarum ordines plerumque perturbant, & cum se inter equum turmas in sinuauere, & ex effedis dissiunt, & pedites prælian- tur, &c. Vide apud Cæsarem.

Patrem T. Decium] Cognomento Murem: qui in bello aduersus Latinos, uel vt Plutarchus ca. 27. Paral. ait, Albanos pro exercitu & salute patriæ diis infer- nalibus se deuouit, ut supra uisum est.

Diis manibus dabo] Cicero Tusculanarum quaest. li. 1. ait tres Decios fuisse, qui pro salute patriæ uitam amittere, magno uirtutis edito exemplo uolue- rint, ex quibus pater bell. Gall. filius Hetrulco, nepos in bello Pyrrhi, quod pro Tu- enis gessit, diis manibus sese deuouerunt. Sunt autem manes bo- ni appellati, teste Festo Pompeio, ex Aurelii sententia, quod per hos o- mnia manere putarent, quibus iam non à terra sublimem, sed sub effossa hu- mo sitauebant ueteres, ad quæ ex præcepto Sibyllini carminis, altero & quin- quagesimo anno ab uibe condita, sacra & ludos institutos memorant. Qui- bus autem uictimis, quibus uere ceremoniis manibus diis ac infernalibus sacra fecerint, lege copiose Alexand. ab Alex. lib. 5. ca. 24.

Infusus uel interfusus est] De hoc Decii memorabili facto, quo salutem pa- triæ

LL 2 titi

trix peperit, leges quoque apud Val. Max. li. 5. c. 6. Sabel. li. 7. Enn. 4. & lib. 2. c. 3. Exemp. Ethnic. Volatet. lib. 15. c. 1. Orofium lib. 3. c. 21. Eutrop. lib. 2. c. 3.

Defunctis confusus fatus] Id est, confusus sese denouentis spontanea morte, ab imminentibus periculis exemptos & liberatos. Budæus in Pandect.

Testudo. *Testudinem hostium coniecta*] De ea testudine intelligit Torneb. lib. 3. aduersi. c. 8. quam faciebat exercitus se reguntis scutorum undique operiens, ut testudo suo obducta est putamine, eaque specie referebat testum adificiorum, sic autem se optiebant crate perperus clypeorum aduersus sagittas hostium, & aduersus omnia missilia superne cadentia, cum verberum oppugnabat, hinc Maro scribit:

Obfessumque altâ testudine limen.

Laudibusque meritis celebrat] Inter præclara enim veterum instituta illud in primis commendatione dignum, quod quorum vita fuisset perspicior, eorum quoque funera magnificentius prosequerentur. Lege Alex. ab Alex. lib. 6. c. 14. Ioui. Pont. de magnific. c. 15. Dionysium Halicarnasi li. 5. Blond. li. 2. Romæ triumph. Alex. ab Alex. lib. 3. c. 7. & lib. 4. c. 8.

Adulteri pena lege Romana. *Matronas stupri damnatas*] Adulterium namque lege Romuleæ capitale fuit, sic ut pena mors esset. Tullius enim Romulus legem his verbis: Adulterum conuictam vir & cognati uti uolent necant, quod item lege Iulia confirmatum est, qua adulterium supplicio afficiebatur eodem. Stupri autem pœna, si essent honesti, erat publicatio partis dimidia bonorum.

Qua ferri æque perierunt] More militari hæc dixit, quo homines & iumenta aguntur, sarcinæ feruntur. Plato in libris de legib. τὸν ἀπορτοῦ μὲν ὄντος μὲν δὲ φέρειν μὲν δὲ ἀπορτοῦ; Id est, Ne quis quicquã alienarum rerum ferat agatur. Vide Erasim. in proverb. Agi ferrique.

Decumana porta *Decumana porta impetus saltus*] Boni auctores Decumanam appellant, quod est maximum. Unde Decumana porta olim in castris dicebatur, quæ erat omnium maxima, per quam delinquentes milites ad pœnam educabantur, ut est apud Vegetium.

Fanum unde dicitur. *Fanum tantum, id est, locus templo estatus*] Alii Fanum dictum putant a Faunibus diis, qui diuina oracula, ut Martianus Capella ait, edere solebant. Vel à Fauno, qui auctore Probo, primus horum locorum conditor fuit, teste quoque Marliano lib. 7. ca. 6. Topograph.

Plutei. *Pluteis que coniectus*] Vegetio Plutei è vimine contextuntur, cratibusque & ciliis proteguntur, formamque absidis habent. De quo latius Torneb. libro aduersi. li. cap. 24.

Detestatio quid. *Detestatione*] Id est, dira execratione, ut paulo post sequitur. *Tripudium nunciatum*] Id de Tripudio Solistimo intelligendum. Tornæbus existimat, cum pullarius ossam auibus daret. Nam si pascerentur, bonum augurium erat, si non pascerentur, malum. Sinistræ enim aues prosperæ sunt & auspiciatæ. Nam sinistrum quasi finitimum dicitur, nimirum auspicium quod finat. Sinunt autem hæc aues plerumque quæ ab ortu, quæ pars sinistra in auspiciis est, volant. Satis autem erat ad rem gerendam silentium esse. Nam aliud est sinistrum auspicium, aliud silentium: sinistrum auspicium hortatur ad agendum, silentium vitio caret, & ad agendum non impedit. Silentioque surgere dicebatur, qui quo minus rem gereret, nõ impeditur auspicio. Huius vero historię præter alios meminit & Val. lib. 7. & Erasim. in proverb. Malum consilium consultori pestimum. Qui autem pullarii hic dicuntur, dubium non est. Etenim ex auibus tria auspiciorum genera capiebantur, ex occentu, volatu, & ex tripudio. Tripudium autem augurium accipiebatur ex pullis gallinaceis, quos in cauea inclusos asseruabant pullarii, quibus educatis, obiciebatur patus, tumque ex pascendi ratione augurium accipiebatur.

Pullarii qui. *Pullarii* hic dicuntur, quibus educatis, obiciebatur patus, tumque ex pascendi ratione augurium accipiebatur.

larius, idque ad magistratum deferebat eum, quo iussus erat captare augurium. Ceterum de pullario & superius dictum est.

Toculum missi priusquam temetum biberet. Veteres Romani mulsum in delictis *Mulsum* habebant, & in triumpho milites ab Imperatore donabantur. Vnde Plautus:

*Sed spectatores vos nunc ne mireris,
Quod non triumpho, perculatam est, nihil moror.
Verum tamen accipientur mulsum milites.*

Mulsum vero ex aqua pluvia fieri tradit Cælius li. 23. c. 35. Temetum autem *Temetum* prisca lingua vinum appellabatur. teste Gellio lib. 10. c. 24. Idque ad imitationem Græcorum. Hi enim ebrietatem *μέθυς* vocant, unde & temulentiam dicitur scribit Plinius lib. 24. c. 13.

Cohortibus alaribus. Ala dictæ exercitus equitum ordines, quod circum *Alaræ* cohortes dextra sinistraque tanquam alæ in auxilium corporibus locabantur, auctore Gellio li. 6. c. 4.

Cornicula armillisque argenteis. Donorum militarium varia fuerunt genera, *Cornicula* quæ militibus singulis virtutis ergo ab Imperatore triumphaturo dabantur, *la quid*, ut coronæ, quarum multa erant genera, ciuicæ, murales, obsidionales, castrales, auræ, torques, armillæ, hastæ puræ, phalæx, cornicula. De quibus Polybius li. 6. Gellius lib. 5. Zonaras li. 2. tradiderunt. Et post hos Sigonius lib. 1. c. 15. De antiquitate ciuium Romanorum.

Quirinus. Sic Romulum dictum, antea est annotatum, siue quod ha *Quirinus* Quiris Sabinorum lingua dicebatur siue quæ Romanis iusserat ille Cures: *quis*, siue suo regi nomen posuere Quirites. Non desunt tamen, qui Quirinum vocatum dicant, quasi *αἰγιόχοιο*, id est, dominum.

Fortis fortuna. Fortis fortunæ ædes trans Tyberim fuit, ut Donatus *Fortis fortuna* ait, cuiusque diem festum colebant, qui sine arte vivebant, et etiam grates agerent, quibus aliquid successerat. Terentius:

*O fortuna, O fori fortuna,
Et celebres foris fortuna dicere laudet.*

Eo igitur vocabulo significatur magna vis fortunæ, & incerti casus. Dies autem Fortis fortunæ festus 8. Cal. Quintiles agebatur, ut in antiquis Fastis, & apud Ouidium sexto Fastorum legitur. Apud Nonium Marcellum, Aëtius Poeta in Aëtiana fortunam à forte distinguit. Hanc Græci *φορτηλιον* vocant, dixerunt, & à Tullio rege primum dedicatam fuisse, tum & ab aliis postea legimus.

Manubias. Manubias à præda hoc distare veteres existimant, ut sit præda corpora ipsarum rerum, quæ capiuntur. Manubias vero pecuniæ ex præda vendita redactæ, & sic apud plurimos. Nam & M. Tullium de lege agraria ita sensisse voluerunt, prædæ manubias, sectionem castra denique Cn. Pompeii sedente Imperatore vendenti. Vide Gellium lib. 13. c. 23.

Palmam primum victoribus dare. Propterea, inquit, Pluarch. in certaminibus palmam signam placuit victoribus, quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut videntibus opprimentibusque non cedat. Gell. lib. 3. c. 6. Plin. lib. 26. ca. 42. Erasmus in Prou. Palmam ferre.

Æsculapium ab Epidauræ. Fuit hic Podalyrii & Machaonis parens, & omnium, qui vnquam vixerunt, medicorum peritissimus, qua de re Higynus lib. 2. de signorum celestium historia, cap. 14. Diodorus Siculus lib. 5. de fabulosis antiquorum gestis: Plin. lib. 29. cap. 4. Blondus lib. 1. Romæ triumph. Plinius de viris illustribus cap. 22. Epidaurus autem ciuitas est, sita in recessu Saronici sinus, natura munita, montibus circumdata, & ob huius Æsculapii templum quam plurimum nobilis. Vide Strabonem lib. 8. Ioaichimum Vadianum in Pomponii Melæ lib. 2. cap. 3.

